

120

Հարստութի Արածի
արհա Տէրք

85
9-28

Թիֆլիզ
1885

1010. А. Сардарян. Притвореніс
Арама. Миф.

406

«ԱՂԲԻՐ» ԱՄՍԱԳՐԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ № 6.

ԶԱՐԱՋՃԻ ԱՐԱՄԻ
ԱՐԿԱԾ ՆԵՐԸ

Փոխադրել

Ա. ՍԱՐԳՍՐԵԱՆ:

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ЭТНОГРАФИИ
и ЭТНОЛОГИИ
Академии Наук
СССР

ԹԻՖԼԻՉ

ՅՈՂՀԱՆՆԵՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՕՐԵՆԵՆ ՓՈՂՈՑ, № 1 | 2

1885

85

2-28

arm
1910

10105

85
9-23

«ԱՂԲԻՐ» ԱՄՍԱԳՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ № 6.

ՉԱՐԱՃՃԻ ԱՐԱՄԻ
ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

«ԱՂԲԻՐԻ» 1885 Թ. ԵՐՐՈՐԴ
ՊՐԷՄԻԱ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Փ ո խ ա դ ր ե ց

Ա. ՍԱՐԴԱՐԵԱՆ:

ԹԻՖԼԻՉ

ՅՈՂՀԱՆՆԵՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՕՐԲԷԼԵՆՆ ՓՈՂՈՑ, № 1 | 2
1885

«Չարաճճի Արամի պատկերները» նկարել
է Պետերբուրգում յայտնի նկարիչ Իվան Պա-
նովը, իսկ փորագրել է «Աղբերի» սեպհական
փորագրիչ Ֆեդարոն (Տատիշվիլի):

50385-սհ

36124-66

Дозв. цензурою. Тифлисъ, 28 Ноября 1885 года.
Типог. И. Мартиросянца, на Орб. ул., д. № 1/2.

Ա.

Արամը շատ չար տղայ էր,
Հորն ու մոր համար վայ էր.
Ինչ ասես նա անում էր,
Իրան համար արքայ էր:

Ամենայն ժամ չարութիւն,
Պակաս չէր անկարգութիւն.

Միշտ նորանոր գծութիւն
Կանէր, երբեմն գողութիւն:

Բայց և այնպէս մեր Արամ
Պատրժվում էր ամեն ժամ.
Կոտրատում էր շատ անգամ
Քինթ ու պուռնգը, կամ անդամ:

Մի օր Արամն ալգում
Գնաց քաղելու դդում.
Այդ օրը շատ էր տրտում,
Իր պուօշներն էր կրծոտում:

Տեսաւ լանկարծ մի փեթակ,
Իսկ և իսկ փոքրիկ տնակ,
Աչքը դարձուց աջ, ահեակ,
Երբ գրտաւ իրան մենակ,

Վերցրեց մի ճիւղ լաւ երկար,
Ծեծեց մեղուին չարաչար.
Էլ չէր ասում այդ տխմար
Մեղք է, լաւ չէ իւր արար:

Մեղուները գայրացան,
Արամի վրայ թափեցան,

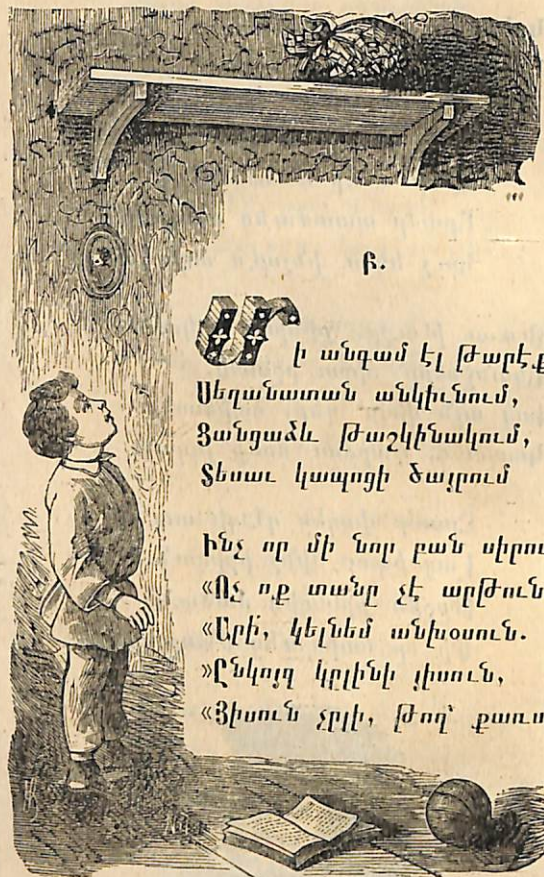
Կրծոտեցին և ցիրցան
Էլան, դնացին մահացան:

Արտասուքը սաստկապէս
Վազում էր առուակի պէս.
Արամը պատժուեց այսպէս,
Կուչ եկաւ ինչպէս աղուէս:

Ուռաւ թուշը, քինթ, ճակատ,
Ականջները՝ ճիշտ բշտակ.
Իսկ այն վիզը՝ գեր, սպիտակ,
Կապտեց, դարձաւ մութ լեզակ:

Արամը վագեց դէպի տուն,
Լաց եղաւ մինչ իրիկուն.
Թըշին քրտեցին մաժուն,
Մի օր ստիպուեց մնալ տուն:

Բ.

Մ

ի անգամ էլ թարեքում,
Սեղանատան անկիւնում,
Յանցաձև թաշկինակում,
Տեսաւ կապոցի ծալքում

Ինչ որ մի նոր բան սիրուն:
«Ոչ ոք տանը չէ արթուն,
«Արի, կեղնեմ անխօսուն.
»Շնկոյդ կրլինի լիսուն,
«Յիսուն չրլի, թող՝ քառսուն:

«Եթէ այդ բանը չէ չամիչ,
«Գոնէ անշուշտ է մէկ ինչ.

«Վայ թէ թռչուն է երգիչ,
«Օգնիր ինձ, Տէր, Դու Փրկիչ:

«Բայց ինչ անեմ շատ բարձր է,
«Արդ՝ կըհասնեմ—այդ հարց է,
«Վերցնեմ սանդուխտ—շատ ծանր է,
«Եւ բացի այդ երկար է.
«Քարերը դճրսեմ—խիստ մանր է...

«Արի, վերցնեմ այս աթոռ,
«Կամ կըմըտնեմ մեր ախոռ,

«Գուրս կրբերեմ թիկնաթու,
«Արբարձրանամ քոռ է քոռ:

«Աստուած վրկայ՝ խնձոր է,
«Խնձոր էլ չէ, սալոր է,
«Իէհ, մի վախիր, գլորէ,
«Բարձրացիր շուտ, ինչ որ է»:

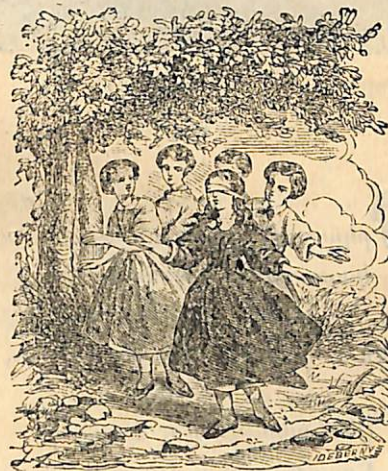

Էլ Արամս չըսպտեց,
Աթուները դարտտեց,
Այս ու այն կողմը նայեց,
Բարձրացաւ ու գլորուեց,
Քինթ ու պուռնգը կոտրատեց.

Գլուխը խփեց յատակին
Ուռույցք նըստեց ճակատին:

«Շրբ կըլսես խրատին
«Եւ դու կըզաս հաւատին»:

Այսպէս կասէր նորա հայր
Ամեն անգամ երբ տուն գալը.
Խրատում էր և քեռայր՝
«Ինչո՞ւ չար չէ քո եղբայր»:

Գ.

րկուշաբթի առաւօտ,
Երես կատարեալ ժանդոտ,
Ինքն էլ տկար, հիւանդոտ,
Ջարդած քիւթը, դլուին ու ոտ,

Սենեակի դռան մօտեցաւ.
Արամն ունէր գլխացաւ,
«Արդեօք ի՞նչ կալ, ի՞նչ անցաւ,
«Այս ի՞նչ ձայն է», լսուեցաւ:

Մէկ էլ տեսնենք կամացուկ
Դուռը հանեց ծի շշուկ.
Իսկ ճեղքիցը ներս ծածուկ
Քիթը կօխեց մեր վհուկ:

Արամի սիրտը տրոփում է,
Ծնկները վախից ծալվում է,
Ամբողջապէս դողում է,
Բայց և այնպէս լրսում է:

Մէկը յանկարծ դուռ ծածկեց,
Արամի քիթը պինդ սեղմեց.
Թէ նա ինչպէս խիստ բղաւեց
Եւ ամենքին վախեցրեց,

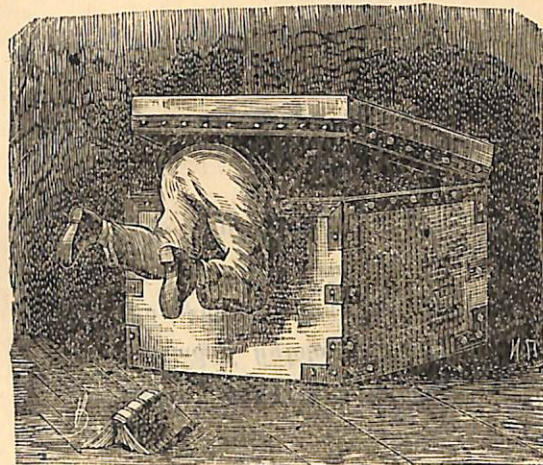
Դորանում էլ խօսք չրկալ:
Ծառաները մերձակալ
Դիւղը գնացին մօտակալ,
Բժիշկ բերեն — բայց չկալ:

Ջարհուրելի երկիւղից
Եւ քիթի սաստիկ ցաւից
Արամը գոռում էր բարձրից.
Մայրը վաղեց սենեակից,
Արտաւովում էր կսկծից:

Քիթն ուռել էր ինչպէս սեխ,
 Կարծես կըծել էր զոռեխ.
 Կպցրին մահլամ, մանանեխ,
 Ճրաքու, ասես, խմոր, ցեխ:

Եկաւ Հայրը ծերունին
 Եւ բարկացաւ ինքընին.
 «Խրատ չի ազգում բընաւին,
 «Չըկայ ամօթ երեսին:

«Դռների մօտ մի կանգնիր,
 «Կնա՛ գասերդ պատրաստիր,
 «Ի սէր Աստծոյ մէկ նալիր
 «Քրնթիդ, զոնէ ամաչիր,
 «Բառական է մի սպանիր,
 «Մեղք եմ, սրդի, խնայիր»:

Դ.

տնցաւ Հայկու մի շարաթ,
 Խաւար զիշեր էր ուրբաթ,
 Մնդուկ տեսաւ, ողջ երկաթ,
 Կա կարծում էր լիք արծաթ:

Մօտեցաւ սա չոքէչոք,
 «Արդեօք նայում չէ սչ ոք»,
 Ասաց Արամը Հրաբորբոք,
 «Գողութիւնը չէ բարուք»:

Բայց չըկարաց Համբերել,
Ուզեց անպատճառ տեսնել.
Բացեց խուփը անարդել
Եւ ըսկսեց քրքրել:

Նորա բախտից բան չկար,
Որ նա ուտէր կշտանար,
Ընկաւ սնդուկի կափար,
Մէջքը ջարդեց չարաչար,
Արամը սաստիկ կը ողբար:

Ոտքերը թափահարէր,
Փոքր էր մնում որ մարէր:
«Ո՞վ կայ արդեօք մարդասէր,
«Ազատեցէք ինձ», կասէր:

Ծծմայրը տեսաւ մեր դժին՝
Գլուխը ներքեւ, դուրս մարմին.
«Տէր իմ Աստուած, Արամին
«Օգնեցէք շուտով, տիկին»:

Եկան Հասան օգնութիւն:
«Վայ ինձ, Արամ, գլխիս ձիւն,
«Ի՞նչ է այդ քո դրութիւն.
«Այլեւս չունիմ քաջութիւն»:

Այսպէս կուլար խեղճ ծնող
Եւ կընայէր դողէդող.
«Ե՞րբ կըթողնես», դու չար գող,
«Քիչ մնաց կոտրեցիր կող»:

Արամ լալիս էր, բղաւում,
Ոչինչ չէր պատասխանում.
Իսկ ծծմայրը սենեկում
Դեղ էր, կարծեմ, պատրաստում:

Գրծին քսեցին քափուռ,
Դարձրին նորան շուռ ու մուռ,
Է՛լ մէջք, է՛լ կողք, թե ու կուռ,
Չկար սաղ բան բոլորշուր:

«Ա՛խ, դու անկարգ արարած,
Ասաց ծծմայրը բարկացած,
Քանի որ ես քո ասած՝
Միշտ կըլինիս պատժուած:

«Քեզ ո՞վ ասաց, սո՞ւ ո՞չխար,
Գլուխըդ մէջ կոխես, դու չար,
Ի՞նչիդ է պէտք քեզ ծրար.
Հերիք չէ՞, ինչո՞ւ եկար:

Անկարգութիւնդ բազում է.
Ով ամեն տեղ խուփում է,
Նորան փորձանք հասնում է՝
Փոխարէնն էլ ստանում է:

36124-66

Ե.

Եր գլխի հալըը մի օր
Փողոց գնաց զլիակոր,
Որ գնէ մի լաւ աքլոր,
Մի քանի զլուխ էլ սխտոր:

Այտեղ տեսաւ խեղճեօրին,
«Ի՞նչ է արդեօք տորա ղին»,
Հարցրեց շտապով ծերունին:

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

—«Խիստ արժան է, շատ չնչին»,
Ասաց նորան գիւղացին.

«Արժէ ուտել մեծ Զատիկին»:

Գնեց ծերը մի զամբիւղ,
Երկու ֆունտ էլ դեղին լիւղ, «
Մշակին ետ աներկիւղ,
Ինքը գնաց դէպի գիւղ:

Մշակն եկաւ դուռը թակեց,
Մեր ցեցն իսկոյն դուրս վազեց.
Այստեղ էլ նա չհամբերեց,
«Մայրիկ, ծառան միրգ բերեց»:

Թռչկոտաց ուրախ ուրախ,
Կոխեց ձեռքը աջ թէ ձախ,
Որ միրգ հանէ նա իաղաղ.
(Չէր իմանում ինչ է վախ):

Մէկէն ի մէկ խեցգետին
Էս մեր խելքի աղքատին,
Պինդ կըպաւ երկու մատին,
Եւ նա պատժուեց վերստին:

—«Վալ, մայրիկ ջան, օգնեցէք,
Մեռալ մեռալ, փրկեցէք,

Դէհ, շուտ արէք, մն եկէք.
Գալը կձեց, ախ, ուր էք»:

Արամին երկիւղ պատեց,
Զամբիւղն ամբողջ շուռ տուեց.
Փախան, գնացին տասնրկեց
Խեցեմորթներ գետընկեց:

Ծածայր մէկ մէկ ժողովեց,
Յետ մէկանց զամբիւղն ածեց,
Փոքր մընաց անիծեց,
«Այ ինչ ցեցն է, Տէր իմ մեծ»:

Այն օր Արամ անտաշին
Քաղցած թողին լաւ ճաշին.
Արժան էր իսկ խարտեաշին՝
Կարմրացնէին նրա կաշին:

Ջ.

րն էր, ասեմ, սքանչելի,
Անտառ ծաղկօք լի ու լի.
Արամն այդ օր սրտալի
ձաշ էր կերել իւղալի:

ձաշից լետույ չը գիտէր՝
Կարդար, խաղար թէ՞ քնէր,
Միով բանիւ ինչ որ էր,
Պէտք է մի բան պարտալէր:

Այսպէս մեր ցեղը մի ժամ
Վերցրեց թուղթն ու դալամ,
Խաղմդեց նա շատ անգամ
Պատկերները միաժամ:

Յանկարծ լիշեց որ մի օր
Յանկի վերայ կար խակ մօր.
«Մի՞թէ Հասած չէ այսօր.
«Ի՛նչ լաւ միտտ էկաւ Հէնց նոր»:

Ուստի Արամն մեր ճարպիկ
Կուչ եկաւ, Կարծես կծիկ,
Եւ թրուաւ ինչպէս կապիկ:
«Եթէ խակ լինի մօրիկ
«Կը քաղեմ զօնէ ծաղիկ»:

Հինգ բոպէից ցանկի մօտ
Կանդնած նայում էր կարօտ.
Թէ՛ւ վաղ էր՝ առաւօտ,
Բայց զրաւում էր անուշ հոտ:

«Ե՛կ բարձրանամ ցանկի վրայ.
«Թէ՛ւ թուփն է խիտտ փշեայ,
«Վնաս չունի, Տէրը վկայ,
«Տեսնեն կասեն՝ Է՛յ, ինչ կայ»:

Մի ըոպէում մագլցեց,
 Կուռը պատնէշին դիպցրեց,
 Սուր փշերին փաթաթուեց,
 Ոտքը սլքուեց, ձեռքը սահեց
 Եւ գլխի վեր գլորվեց:

Փոքր մնաց սր ձորում
 Ընկնէր մի խորը ջրում,
 Այն ժամանակ ալիքում
 Հոգին կը տար Աստծուն:

Վերկացաւ կամաց տեղից,
 Արիւն կը վազէր քթից,
 Արցունք թափվեց աչքերից.
 Բայց աղատուեց նա մահից:

«Տէր իմ Աստուած, բաղդ չունիմ,
 «Ամենքն ինձ են ոխերիմ,
 «Այս չը լինի՞ իմ շիրիմ.
 «Ահա ելի է վիճակն իմ»:

«Բաղդ չէ բաս ինչ կըրակ է,
 «Քանիեւորդ ապտակ է,
 «Ի՞նչ գործս է մօր, ելակ է,
 «Կամ ինչ դրա ժամանակ է»:

«Իզուր տեղ էլ մատներըս
 «Չանգրեցի ողջ մտերըս,
 «Խիստ ցաւում է կողերըս,
 «Լաւ ազատուեց թոքերըս»:

Այդքանը չէր բաւական,
 Հուտով եկաւ ալգեպան,
 Ձեռքին ունէր մի կապան,
 Ամուր բռնեց գողին՝ դռան,

Ծեծեց խիստ լաւ, անպայման
Եւ դեռ մնաց ողջ կենդան:

«Լաւ էր կերած սիւէքըդ,
«Հը՛, ցաւում են կողքերքըդ.
«Կը կապէի ոտքերըդ,
«Բայց... իմ վըզիս քո մեղքըդ»:

Այսպէս խօսեց ծերացած
Ազգեպանը զայրացած.
«Ախ, դու անպէտք արարած,
«Գլխես ինչ է քո արած»:

«Գորան կասեն գողութիւն.
«Սովորել ես ծուլութիւն
«Անել, հետն անկարգութիւն.
«Ամօթ, խայտառակութիւն»:

Արամ քաշեց փասափուս,
Եկաւ իւր տուն սուս ու փուս.
Յաւում էր շատ խեղճին ուս.
«Աղատիր ինձ, Տէր Յիսուս»:

Ասաց Արամն ու քնեց,
Ոչ մէկին էլ բան չասեց.
Թէեւ ոտը խիստ ուռեց,
Բայց իւր մօրը չըլայտնեց:
БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Է.

Արամն այսօր անտուր
Բան մտածեց մի ինչ որ.
«Վերցնեմ կարթը կեռաւոր,
«Գնամ լիճը հեռաւոր»:

Առայ գլխարկ ծածկելով,
Առաւ ցանցը անվրդով:
«Քանի եղանակն է հով
«Լաւ որս կանեմ ես շուտով»:

Լճում կային շատ ձկներ,
Տեսակ տեսակ տառեխներ,

Կոճատներ ու իշխաններ,
Հատ անգամ էլ թարափներ:

Չարաճճին գլուխն չի վեր
Բռնած-խրոխտ գնում էր,
Կարթը գոթի պէս շարժում էր.
Ջուարձութիւնից չը զիտէր
Առաջ առաջ ինչ անէր.

Ձո՛ւկ բռնէր թէ թիթեռնիկ:
Հանդարտ փչում էր հովիկ.
Խաղաղ, վճիտ էր ծովիկ,
Չկար անգամ մի ալիք:

Տեսաւ լիճը — հիացաւ,
Էլ ամէն բան մոռացաւ.
Չանդալը շարժեց հեռացաւ,
Ուռնուց փաթաթվեցաւ,
Թելը խըճըճվեց, ահա ցաւ:

«Ա՛յ քեզ փորձանք, ինչ անեմ,
«Բարկութիւնս ո՞նց հանեմ,
«Պէտք է կարթը աղատեմ,
«Ապա թէ ոչ մեռած եմ»:

«Պէտք է անշուշտ բարձրանամ,
«Թէկուզ էտտեղ հոգիս տամ,
«Բարձրանալուն ես չեմ իմամ,
«Փորձել եմ քանի անգամ»:

Ասաց, զլիարկը ձգեց,
Առենու ճիւղից բռնեց,

Թռուցք առաւ չորս թէ վեց,
Ծառի գագաթին նստեց:

Թէեւ շատ էլ աշխատեց,
Այս ու այն կողմ բոլորեց՝
Ոչինչ բանով էլ չ'օգնեց.
Այնքան թեքուեց, քաշքշեց,
Որ ճիւղն ինչ որ ձայն հանեց:

Էլ «ձայն հանեց»-ը սրն է,
Ընկաւ ճիւղը 'ի բընէ:
Գժի քիթը տղմումն է,
Գլուխն ու վիզը ջրումն է:

Գորտերը խիստ վախեցան,
Իսկոյն եղան ցիր ու ցան,
Միքանիսը մահացան,
Ոմանք ջրի տակն անցան:

Արամը վաչ էր տալիս,
 խելագարի պէս լալիս:
 «Ջարմանք բան է, էս ամիս
 «Եօթն անգամ ջարդուեց իմ միս»:

Վերջ 'ի վերջոյ գուրս եկաւ.
 Թաց էր եղել ինչպէս հաւ,
 Կեղտոտ, տղմոտ ողջ հալաւ
 Գրնաց իր տուն, դէմքը սեաւ,
 Ջարդած, քաղցած ու ծարաւ,
 Ոչ ձուկ ունէր, ոչ կաքաւ:
 Հալըր երբոր իմացաւ,
 Խիստ խնդիմանեց հարկաւ:

Ը.

արեւանի գաւիթում
 Պառկած էր մի բարի շուն,
 «Ծեր Պահապան» էր անուն.
 (Լաւ էին կնքել մականունն:)

Պահապանն առ հառարակ
 Գունչը կոխած կռան տակ՝
 Խռնվում էր աչքերը փակ.
 Չէր սիրում երբեք կատակ:

Բայց զիշերը հսկում էր,
 Ասան մի մարդ թողնում էր,
 Որ գաւիթը ներս մտնէր.
 Ով և լինէր խածնում էր:

Ջգվում էր շատ զգուանքից,
Նա չէր վախում փորձանքից,
Որևէ քար, սլաքից.
Ձեռք էր վերցրել իր կեանքից:

Չարճճին նոր հալաւ
Հագին՝ այտեղ էլ մտաւ.
Տեսաւ քնջնում մի մեծ նաւ,
Մէջը սագեր, աքլար, հաւ,
Հեռու կանգնած մի պառաւ՝
Լուանում էր մի կտաւ:

Արեց այտեղ գծութիւն,
Յիշեց իւր Հին չարութիւն,
Ինչ որ ունէր քաջութիւն,
Գործեց, զնաց միւս անկիւն:

Արամն անվախ և արձակ
Չանը մօտեցաւ համարձակ,
Գլուխը բաց հերարձակ,
(Ծեր Պահապանն էր դերձակ):

Առաջ առաջ մի թեթեւ
Քացի տուեց խելար լեւ,
Երևի սա էր պարզեւ,
Քաղաքավարի նոր ձեւ:

Չունն ըսկզբից ձայն չհանեց,
Իսկի տեղից չըշարժուեց,
Վեհանձնաւար մի նայեց.
«Այս ո՞վ է որ խանդարեց,

«Խաղաղ քունս վրդովեց,
«Ծեր հասակիս չըշարժեց,
«Գուցէ այնպէս սխալուեց»:
Ասաց՝ աչքերը փակեց:

Իսկ Արամը քաջացաւ,
Եւս առաւել սիրտ առաւ.
«Ե՛կ պոչից քաշեմ սակաւ,
«Ի՞նչ պէտք է անի», ասաւ:

Չունն ըսկսեց մոմուալ,
Համբերութիւնից դուրս գալ,
Սուր ժանիքները ցոյց տալ:
«Սովորե՛լ ես այտեղ գալ,
«Ամենի վերայ խնդալ».

«Ժամանակ է փախչել,
«Արամ, վեր կաց, չէ վայել,
«Եթէ ոչ քեզ շնչարգել
«Կանեմ, կտրեմ կեանքիդ թել»:
Կարծես ուզում էր ասել:

Բայց նա, իղճւր, չէ լսում,
Աւելի շատ ձանձրացնում,
Դեռ ականջն էլ է քաշում.
Տես, ինչպէս չէ ամաչում:

«Ես համբերել չեմ կարող»,
Ասաց շունը տուն պահող,
«Անշուշտ այս տղան է մի գող.
«Բարկութիւնից» եկաւ դող»:

«Ասում եմ քեզ, Արսմ, թող,
«Թէ չէ գլխիդ եկաւ հող»:

«Կըղզղզրդեմ ձեռքդ ու կող,
«Ոչ ոք չկայ քեզ օգնող»:

— «Դէհ, դնա՛հ, բան չունիս,
«Ի՞նչ ես նայում երեսիս.
«Մոռացել ես, իմ դերիս,
«Որ շուն ես դու ամենիս»:

Այս անգամին շունն հաչեց,
Խօսողն ու էր — ճանաչեց,
— «Ո՞ւմն ես ծաղրում դու, լիճը ցեց,
«Չունը քեզ շատ համբերեց»:

«Իսկ դու անկարգ, անպիտան,
«Կարծում ես զյուխրդ սուլտան,
«Գրտել ես քեզ մեծ մէլտան.
«Սպասիր, ձեւեմ քո պատան»:

Պահապանը զայրացած
Վերան ընկաւ կատաղած՝
Բռնեց վարտիքն ու եխած,
Արամին զլորեց ցած.
Զորերն արգէն էր ձեւած:

«Բաւական է, էլ հերիք,
«Ի՞նչ չըմնաց որ չ'արիք.
«Չէ՛րի փորձել իմ ժանիք,
«Թող այս լինի քո կնիք»:

Բռնեց սորան կծոտեց,
Ամբողջ միտը յոշոտեց,
Սրբրնդները արնոտեց,
Հազիւ թէ մէկն աղատեց:

Արամն բնկաւ ուշաթափ,
Ոտքերը կանէր թափիւթափ.
Դէմքն էր սաստիկ դունաթափ,
Ո՞վ կանէր նրան ղիւրաթափ:

Հազիւ թէ աղատեցին
Չան բերանից, կորղեցին,

Տուն բերին, վերք լուացին
Եւ անկողին պատկեցրին:

Բժիշկն եկաւ վերք կտպեց,
Մի տեսակ զեղ խմացրեց:
«Եթէ սա լաւ չըբրտնեց,
«Վտանդն չա՛յնժամ է խիստ մեծ»:

Չեռքը տարաւ գէպի ծոց
Մարդարը, հանեց իր ակնոց.
(Քիթը կարծես էր քթոց)
«Եթէ կըծէր սորան օձ,
«Այնքան վնաս չէր խալթոց»:

Ասաց բժիշկն և շարժեց
Իր գլուխն ու տմտմբացրեց,
Ինչ որ զիտէր վերջացրեց,
Ծընողներին զգուշացրեց:

«Երեք ժամից մի զգալ
«Քսեցէք սորան խարդալ,
«Վաղը ես չեմ կարող գալ.
«Ղոչաղ կ'աց, լի՛նչ կ'ալ, 'օրհնեալ:

«Եթէ ցաւը սաստկանալ
«Եւ գլմանալ չըկանալ,

«Ղտապով՝ զընացէք շուկայ,
«Անտեղ մի վերաբոյժ կայ,
«Ասացէ՛ք՝ որ շուտով գայ»։ —

«Արամ, որդիս, մի վախիւր»,
Մարգարն ասաց սիրալիւր.
«Հանդարտ, անվախ դու քնիր,
«Ինչոր ասեն կատարիր»։

«Դեղը խմիր, լաւ քրտնիր.
«Դինի տուէ՛ք սրան կարմիր,
«Չ'ուտացնէ՛ք աղի պանիր»։
«Արամ, տէս, ըզգոյշ կացիր»։

«Ասածիս կացէ՛ք Հաստատ,
«Կըկատարուի ձեր մուրատ,
«Թէեւ հիմա խիստ է վատ»...
Մարգարը տուեց այս խրատ:
«Պարոն, շնորհակալ եմ շատ»։

Վերցրեց փողը, էլ չըմնաց,
Սալլակ նստեց ու գնաց.
Ծծմօր բերանը մնաց բաց,
Կար շշկուած, զարմացած:

«Ա՛յ քեզ բժիշկ իմաստուն,
«Արդեօք կա՞յ սրա պէս գիտուն.
«Թէեւ տէրս է մեծատուն,
«Բայց խօսքին չէ Հաստատուն,
«Մարգարին չէ Հաւատուն»։

«Ջըհանգամը փողի գլուխ,
«Տունը դարձաւ կրակ ու ծուխ,
«Ահա քեզ գործ անգըլուխ,
«Քիթիցս ելաւ բոց ու մուխ»։

Այսպէս կասէր խեղճ Սառան,
Որ խնամք ունէր գժի վրան,
Կըփնթփնթար ինքն իրան,
Երբ կըմտնէր ննջարան:

Մեր Արամը խղճալի
Հիւանդ էր, անյուսալի,
Իսկ խեղճ մայրը ողբալի
Նայում էր նրան, ահուելի:

Խեղճ երեխան գունատուած՝
Տանջում էր վէրքն անիծած,
Մի ամիս տանն էր պառկած.
Այս էր նորան վիճակուած:

Երբեմն լանկարծ դողում էր,
Քրնած տեղից թռչում էր,
Ջունը կարծես կծում էր.
Երազը ջուկ տանջում էր:

Դժաց նրանց Արարիչ,
Եղաւ Արամի բուժիչ,
Վերցրեց ցաւը աւերիչ:
«Փնռք քեզ, Աստուած, Տէր Փրկիչ,
«Դու կաս միայն Ազատիչ»:

Ասաց ծերունին լալով
Եւ ծունդ չոզեց նա փութով.

«Դու տուր Արամիս Հոլով
«Տարիք անփորձ, անվրդով:

Մեր Արամը մօտ ամիս՝
Ամբողջապէս մի յունիս,
Պառկեց, Հալուեց խեղճի միս,
Տանձի կոթ էր նորա փիզ:

Վերջապէս առողջացաւ,
Հօրն ու մօրը խոստացաւ՝
Գործ չի բռնիլ տնիրաւ.
Ջանից սաստիկ վախեցաւ:

Տեսէք թէ մեր չար տրդան
Ի՞նչքան տանջեց ինքնիրան,
Ծնողաց ձրզեց վառարան.
Սրանից աւել չարչարան:

Թ.

Ճապէք ինձ, մանուկներ,
Եթէ այսքան փորձանքներ
Տեսնէք, փտանդ ցաւաբեր,
Չէք զգուշանալ, պարոններ:

Հարկաւ «Այո» ինձ կասէք,
Մինչդեռ Արամի պէս չէք.
Եթէ նրան դուք տեսնէք,
Ամբողջ մարմնով կըսարսէք:

Բայց նա շատ էր կամակոր,
Ոչ մի խնդիր, ոչ յորդոր
Նորա համար էր բոլոր
Ունայն խօսքեր և մոլոր:

Մի օր տեսաւ ծառի վրայ
Թռչունի բոյն աշկարայ՝
Գեղեցիկ էր իր դորայ,
«Ո՞ր է տանտէրը սորա»:

«Խոտով ամուր է շինած»,
Ըրամն առաց հիացած,
Որ նստած էր ծառից ցած,
Աչքերը վեր ամբարձած:

«Օ՛, ճագուկներ կան այնտեղ,
«Ի՛նչպէս ճըվում են զօրեղ.
«Կըտուցները խիստ շքեղ,
«Աչքերը կարծես բիւրեղ»:

Բերանը բաց նայում էր,
Մօտ մի ժամ հիանում էր.
Չըղիտէր թէ այս ի՛նչ էր՝
Սոխակ էր, թէ ագուաւ էր:

«Այլ քեզ հիանալի բան,
«Իսկոյն, իսկոյն ես կըզամ,
«Մի՛ վախենաք, դուք անբան,
«Ձեզ կորեկ ու ջուր կըտամ»:

«Թէև դուք բարձր էք նստած,
«Իրարու հետ խիստ կձկուած,
«Թուերը մէջքերնիդ ծալած.
«Ախ, դուք թշուառ արարած».

«Բայց ես շուտով ձեզ մօտ եմ,
«Ձեր տեսութեան կարօտ եմ.
«Գուք կարծում էք կրկապեմ,
«Մի՛թէ ալիքան էլ վատ եմ»:

Նա պատրաստուեց բարձրանալ.
Ձագերն ըսկտան դողալ,
Աղի արտատուքով լալ,
Երկիւղեցը ճղճըղալ.
Բայց ցեցը չուզեց խղճալ:

Արդ՝ ինչ անէր ու չանէր,
Ծառն էլ բաւական բարձր էր.
Եթէ քարերով խրվէր,
Անշուշտ ձաղին կըսպանէր:

Որտեղից էր միտն եկաւ՝
«Գոմում սանդուխտ կայ ոչ լաւ,
«Գործածական չէ բընաւ.
«Եկ, կըշալկեմ ես զիւրաւ»:

Ասաց վազեց զէպի գոմ
Եւ ուզեց կանչել. «Հոռոմ,
«Ո՞ւր է թոկն ու ճրագուի մոմ,
«Որ նոր բերեց մեր Ատոմ»:

Բայց մտածեց ինքն իրան,
Որ կըհասնեն իր վրան,
Կ'սլեն տանդուխտն ու պարան
Եւ կըթողնեն բաց բերան:

«Է՛հ, պարանը ինձ պէտք չէ,
«Սանդուխտն էլ խիստ ծանր չէ.
«Միայն շունը չըհաչէ,
«Գուցէ ինչ չըճանաչէ»:

«Առանց թոկի կարող եմ,
«Ինչպէս լինի, կամրացնեմ,
«Այժմ ես շատ ըղգույշ եմ,
«Փորձանքներս կըլիշեմ»:

Տեսէ՛ք՝ սանդուխտ շալակած,
Քրտնքի մէջ թաթախած,
Բեռն ամուր ուսին դրած՝
Գալիս է շունչը կտրած:

Ազուաները երբ տեսին
Սանդուխտը դրած ուսին՝
Լեղապատառ միասին
«Ղան, զան» էր որ նրանք ասին:

Չարաճճին մեր դաՀիճ,
Սիրտն էր դառել իբր արճիճ,
Ուզեց տեսնել զրանց դաՀիճ,
Քանդքնդորել տաք մտՀիճ:

Ծառին սանդուխտ գեմ տուեց,
Ուղքերն իբր թէ՛ զրոտեց
Այս անգամն էլ սխալուեց,
Որովհետև չ'աջողեց:

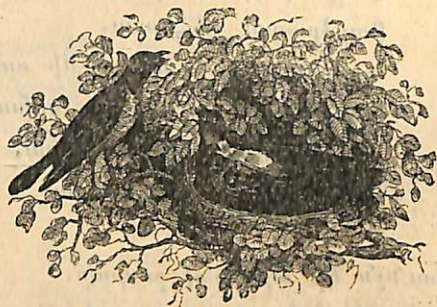

Հազիւ թէ նա երեք ոտ
Բարձրացաւ վեհերոտ,
Կոտորուեց սանդուխտի մի ոտ,
Ներքեն ընկաւ՝ խիտտ ցեխոտ.
Քիթը դարձաւ ողջ տղմոտ,
Քորեց իր գլուխը ցաւոտ:

Դունչն էր արլւնով շաղախ,
Ջատ էր անում ծօ, ծօ, անխ.
Բայց սովոր էր նա յաճախ,
Սըտում չկար երկիւղ, վախ:

Արամն, իբրեւ տնվորով,
Թույլ սաքերը քաշ տալով:
Մտաւ ծածուկ գաւիթով,
Որ չըտեսնի նրան ոչով:

Ձագուկները առանձին
Մինչ մօր գալը մնացին,
Երբոր եկաւ՝ պատմեցին,
Միաբերան օրհնեցին,
Ատծուն փառաբանեցին,
Ապա հանգիստ քնեցին:

Փ.

Եւ Արամը շատ կանուխ՝
Անուաչ երես, իբր ածուխ.
Գնաց գաշտը կորագլուխ,
Որ ժողովէ անանուխ:

Տեսաւ ալստեղ բզեզներ,
Երկար պոչով խլէզներ.
Կալին գատկի ճիճուններ,
Կարածէին և եզներ:

Իլ չարութիւն չէր անում,
Նախշուն թիթեռ էր բռնում.
Երբեմն ծաղիկ ժողովում,
Կամ խոտի վրայ գլորվում:

Թուչունները միւս կողմից
Վիզը բռնած երկար ցից՝
Երգում էին ցնծալից,
Չէին վախում վտանգից:

Այդ օրը շատ շող օր էր,
Մեծ ծառի տակ լաւ հով էր.
Արամ նստեց անհրաւէր,
Թափեց առաջ ծաղիկներ,
Պսակ շինեց մօր նուէր:

Թէև նա միամիտ էր,
Բռնորովին մեղ չունէր,
Դէպի զիւզը կրնայէր.
Բայց քանի որ բախտ չունէր,
Փորձանքն էլի հեռու չէր:

Ինչպէս եղաւ որ նստեց,
Մըջիւնի բոյնը ծածկեց,
Ամբողջ կրտուրը քանդեց,
Մեծ բազմութիւն սատակեց:

Հազար մըջիւն ընչաւոր,
Երկու ալիւզափ վիրաւոր,
Գնացին զիւզ մօտաւոր՝
Կանչեցին մեծ զատաւոր:

Դաշտումը հաւաքուեցին
Երկար միջոց վիճեցին,
Թէ այո, թէ այն ասացին,
Վերջն այսպէս վճռեցին.

«Փամանակ է արգէն»,
Իշխանն ասաց հպարտօրէն
«Յարձակուեցէք զւրի վրէն,
«Պատրաստեցէք մահադէն՝
«Սպանեցէք ալի անօրէն»:

Իսկոյն ամենքը միարան՝
Արամի վրայ թափեցան.
Սըրունդները բարձրացան,
Կօշկում, շարկում լցուեցան:

Կրճեցին ու կրճեցին,
Ողջ մարմինը դաղեցին,
Վրէժն ախպէս լուծեցին՝
Ազա թէ սիրտն հովացրին:

Արամ քորում էր քորում
Լիքն էին նրա մազերում,
Թուաւ տեղից շատ տրտում,
Եւ շտապով վազեց նա տուն:

«Վա՛յ մայրիկ ջան, մայրիկ ջան,
«Մըջիւնը կերաւ ողջ իմ ջան,
«Հանեցէք շուտ պատմութեան,
«Յաւիտէս չկայ մի վախճան»:

Ծածայրը եկաւ, Արամին
Տկլորեց ամբողջ մարմին.
Ջուր ածեց մերկ անդամին:
«Չես լսում բարեկամին,
«Գուրսն ինչ ունիս այս ժամին»:

ԺԱ.

Արամն, ասո՛ւ, դաղարեց,
Չարութիւնից ձեռք վերցրեց.
Ի՛նչպէս է որ չըրողները
Չեմ հասկանում, Տէր իմ Մեծ:

Ի՛նչպէս եղաւ որ Արամ
Ճարեց վառող հինգ վեց դրամ.
Էլ չըմտածեց անգամ,
Թէ կըլլինի արնաքամ:

Վերցրեց թուղթ ու շատ լուցկի՝
Էլ չըհարցրեց ոչ մէկի.
Վազեց աչգի ուղղակի:
Մարդ չկար մի կողմնակի՝

Որ Արամին զգուշացներ,
Վառուդի ոչժը յայտներ,
Չար գործից լետ կանգնացներ,
Որ այդ խակեր նա չուտէր:

«Արի՛ վերցնեմ այս վառուդ,
«Հետը խառնեմ քիչ չոր խոտ,
«Կրդառնայ լաւ թնդանօթ
«Եւ կըլսուի մեծ որոտ»:

«Կամ կըշինեմ մի շուշխուն,
«Որ գոյներ տայ լաւ նախշուն,
«Ի՞նչ եմ վախում, սա չէ շուն,
«Որ կծեց ինձ էն աշուն»:

Սմենայն ինչ պատրաստ էր,
Թուղթն ու լուցիկն նպաստէր,
Որ պիտ' վնասուէր — այդ փաստ էր.
Ո՞ր էր ծերը, որ սաստէր:

Կպցրեց թղթին ու պալթեց,
Արամն ընկաւ հրնկէց:
Այս ի՞նչ բան էր՝ պատահեց,
Սա ի՞նչ ձայն էր, որ լսուեց:

Եկան, տեսան՝ կիտամեռ,
Արուած մտղեր ու յոնքեր.
Ծախտուել էր սղջ քունքեր,
Աչքերն առել էր սևեռ:

Ամբողջ երեսը խանձուեց,
Սպիտակ վիզը մրտուեց,
Ատամերը փշրտուեց,
Չանայ-մանան ծռմուեց:

Արամն երկար տառապեց,
Անկողնին շատ ծառապեց,
Վերջը թէև բժշկուեց,
Բայց աչքի մինը կորցրեց:

Խեղճն ուռել էր լացից,
 Չէր գիմանում կոկիճից.
 Այնուհետև ամօթից
 Դուրս չէր գալիս էլ տանից:

Չէր ճանաչի նրան ոչոք,
 Ով տեսնում էր մօր մորմուք,
 Կտրատվում էր լերդ ու թոք
 Ո՞ր մեղաց համար արդեօք:

«ԱՂԲԻԻՐԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ԵՒ ԹԻՖԼԻՋԻ
 ՅԱՅՏՆԻ ԳՐԱՎԱՋԱՌԱՆՈՅՆԵՐՈՒՄ
 ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ

«ԱՂԲԻԻՐԻ» ՀԵՏԵԻԵԱՆ, ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Գինն է

- 1) «Աղբիւր» 1883 թ. փառակազմ 5 ա.
 Նոյնը անկազմ 4 ա.
- 2) » 1884 թ. փառակազմ 4 ա.
 Նոյնը անկազմ 3 ա.
- 3) Փաշտաշէն խրճ[թից՝ սպիտակ տուներ (Ջէմս
 Գարֆիլդի կենսագրութիւնը) սլատկե-
 րագարք 60 կ.
- 4) Աւենարիուս, Հսկայ-Մըջիւն (սլատկե-
 րագարք) 40 »
 Նոյնը փառակազմ 1 ա.
- 5) Ժան Բատիստ Լիւլլի մանկութիւնը 10 »
 Նոյնը փառակազմ 50 »
- 6) Պուշկին, Ոսկի ձկնիկ (I սերիա ընտիր
 [թղթի վրայ) 30 »
 Նոյնը փառակազմ 1 ա.
 Նոյնը անկազմ (II սերիա) 5 »
- 7) Բուսական աշխարհից 30 »
 Նոյնը փառակազմ 1 ա.

ՆԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է 1886 թ. ԲԱԺԱՆՈՐԳԱԳՐ.

«ԱՂԲԻՐ»

ՄԻԱՄԱՏԱՅ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԳԷՍԻ

զրեւրն թէ ուղղութիւնը, թէ դերը մեկնայնը կըմնայ: Մեռի փոխութիւնը՝ աւելի շէղ կըհրատարակուի: Պէտքաները կըլինեն աւելի մեծ և աւելի շքեղ:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

I) Վէպեր, մանրալէպեր, զրոյցներ, առակներ, հէքիաթներ, ճանապարհորդութիւններ, կենսադրութիւններ: II) Բանաստեղծութիւններ: III) Գիտութիւն և արուեստ: IV) Հետաքրքիր անդեկութիւններ: V) Այլ և այլք:

ԶՈՒՍՐՃԱԼԻՔ

VI) Թանկական, փրեւրեկական, շախմատի և այլ խաղեր, թերութիւններ, թուարանական խնդիրներ: Անեկդոտներ, հանելուկներ, շուտասկիւկներ: VII) Երգեր ձայնագրած (նոստրերով):

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

VIII) Կրթութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ յօդուածներ և անդեկութիւններ: IX) Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ: X) Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր: XI) Խառն լուրեր: XII) Պատասխաններ: Յայտարարութիւններ:

Տարեկան բաժանորդներն ստանում են երեք անգամ թիւ՝ յունուարին, յուլիսին և դեկտեմբերին:

«Աղբիւրը» տարեկան բաժանորդագինը 3 ռուբլի է, կէս տարեանը՝ 2 ռուբլի, առանձին համարները 50 կ:

Հասցեն. Тифлисъ. Редакция „Агбюръ“. Իսկ արտատպւածից՝ Tiflis (Caucas) Rédaction du journal «AGBUR».

Խմբագիր — Հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՅԱՆ

Գ Ի Ն Ն Է 40 Կ.

